

Porajärven suomenkieliset koulut vuosina 1917—1921

Porajärven itsenäistymispyrkimys oli muiden karjalankielisten kuntien kanssa esillä Poventsan kihlakunnan semstovokokouksessa, joka pidettiin helmikuun 1.—24. päivinä 1918. Tämä oli viimeinen kokous, jossa eri kuntien aateliin, porvarien ja talonpoikien valitsema edustajat tekivät päätöksiä maakunnallisissa itsehallintokysymyksissä. Poventsaan oli kustakin kunnasta valittu 4 edustajaa. Lisäksi oli valittu muutamia ylimääräisiä edustajia, lähinnä opettajia. Porajärven kunnan edustajina toimivat: V.S. Kalikin, A.F. Makkonen, Pälväjärveltä, I.V. Lukin-Lukanen, Himolasta ja M.P. Potapoff-Pottonen, Porajärven kirkonkylästä.

Karjalankieliset kunnat Rukajärvi, Paatene, Repola, Porajärvi ja Mäntyselkä olivat yksimielisiä Itä-Karjalan irrottamisesta itsenäiseksi hallinto-, talous ja sivistykselliseksi alueeksi. Siihen se yksimielisyyttä päättyikin. Rukajärveläiset jäivät katselemaan Vienan tapahtumia ja odottamaan ratkaisuja siellä. Mäntyselän edustajat seurasivat Keski- ja Etelä-Aunuksen itsenäisyyspyrkimyksiä, joiden hoitaminen oli Viipurissa toimivan Itä-Karjalan komitean käsissä.

Repola ja Porajärvi eivät jääneet muita odottamaan, vaan tekivät itsenäiset ratkaisunsa, joka jäi muilta toteuttamatta. ”Me perustimme Repolan ja Porajärven itsenäistymiskomitean, jonka puheenjohtajana toimin,” kertoi Suomen Kuvalehden haastattelussa Pekka Kyörtinen vuonna 1958. Myöskään Lintajärven suuri kylä ei pysynyt uskollisena Mäntyselän päätöksille, vaan seurasi Repolan ja Porajärven viitoittamaa tietä kesällä 1919.

Repola itsenäistyi kesällä 1918 ja Porajärvi vuonna myöhemmin; virallisena itsenäistymispäivänä pidetään 13.7.1919. Kuitenkin kunnan päätöksen tehtiin paljon aikaisemmin. Toivo Kaukorannan kirjasta — Itä-Karjalan Vapaudentie — voimme lukea seuraavat kuntien päätökset itsenäistymisestä: 20.12.1918, 7.1.1919, 3.3.1919 (siltoin myös suuri lähetystö lähetettiin Helsinkiin Suomen hallituksen puheille), 6.6.1919 ja viimein 13.7.1919.

Mielenkiintoista on todeta Suomen hallituksen päätös Porajärven ottamisesta Suomen suojelukseseen. Se tapahtui 25.5.1919, siis paljon aiemmin kuin Porajärvi teki lopullisen päätöksensä.

Suomeen liittymisehdot olivat molemmilla kunnilla samat: Toimimme taloudellisesti ja hallinnollisesti itsenäisinä, mutta noudatamme Suomen lakeja. Suomen hallitus luovutti Porajärven asian hoidon perustamalleen Itä-Karjalan Toimituskunnalle, siis samalle elimelle, joka hoiti myös Repolan asioita.

Koulusuunnitelmat 1917

Karjalan Sivistysseura suunnitteli jo 1917 suomenkielisten koulujen perustamista Porajärvelle ja sen lähiympäristöön. Seuran edustajana, lähettinä, kuten silloin sanonta kuului, lähti suojärveläinen Vasili Harikoski tutkimaan koulumahdollisuuksia. Hän ehdotti seuraavaa: Porajärvi kk, koulu sopii Ivan Baranovskin taloon ja opettajaksi Natti Baranovski, suvultaan Suojärven Borissaisia. Selki, Ivan Jelisejeff Minnisen talo on sopiva. Paatene, Ivan Filipoffin talo. Pyhäniemi, Timo Butorinin talo. Mäntyselkä, Mihail Aleksejeff Toloffin talo. Män-

tyselän Kontiovaara, Ivan G. Dorofejeffin talo, opettajaksi Petr. Ivanoff Dorofejeff. Hän on ainoa kunnassa, joka osaa kirjoittaa ja lukea suomeksi. Käsityöopettajiksi Valisi ehdotti: kutomakoulun käyneet Laila Ahpo, Suojärveltä ja Katri Hodju, Impilahdelta.

Vasili Harikosken ehdotuksia ei ehditty toteuttaa, sillä poliittiset muutokset olivat silloin liian nopeita Itä-Karjalassa.

Suomenkieliset koulut 1919—1921

Itä-Karjalan Toimituskunnan ”opetusministeri” Iivo Härkönen ei viivytellyt, vaan sai 11 koulua toimimaan kahden kuukauden sisällä. Näissä kouluissa oli toiminta-aikana kaikkiaan 510 oppilasta, vahvistaa kansakoulujen tarkastaja Vilho Petro.

Koulujen kunnallinen johtoporras

Koko kuntaa käsittävästä kouluneuvostosta ei ole jäsenluetteloa. Kokouksien matkakululaskuista voimme poimia seuraavat nimet: M. Skvortsov, pj. Himola, K. Denisov, Jänkajärvi, Volodja Maaninen edusti Klyysivaaraa ja Soutjärveä, A.F. Makkonen, Pälväjärvi, Mika Rodionoff, Kostamus ja V. Mironoff, Lupasalmi. Monet yllämainituista toimivat myös kotikylänsä koulun johtotehtävissä.

Alla on luettelo toimineista kouluista, niiden johto ja opettajat:

Himolan alakoulu: johtokunta: M. Skvortsov ja Vasili Jormonen. Opettajat: 1919—20 Pelagia Kanninen, Korpiselkä, 1920—21 Toini Tuomela-Tserni-Kälviäinen, Repola.

Ignoilan alakoulu: Koulu kuului Aunuksen väliaikaisen hallituksen alueeseen, mutta kun se ei saanut koulutoimintaa aikaan, niin Iivo Härkönen järjesti koulun. Ignoilaa kuului silloin Salmiin, myöhemmin Suojärveen. Johtokunta: Johannes Knonoff-Kaheinen ja Matti Pajunen. Opettaja: 1919—21 Olga Koivunen, Salmi.

Jänkajärven koulu: Johto: K. Denisov. Opettajat: 1919—20 Andrei Potshasurski, 1920—21 oli jo kaksi opettajaa, Anna Mauranen-Keynäs, Repola ja Mikko Saransaari, Porajärvi.

Klyysivaaran alakoulu: Johto: Volodja Maaninen. Opettajat: 1919—20 Anni Hotti, Salmi, 1920—21 Sinaida Jonninen, Impilahti.

Kostamuksen alakoulu: Johto: Mikko Rodionoff ja Timo Arhipoff. Opettajat: 1919—20 Anna Sorin, kevätkauden, Salmi, 1920—21 Helena Hiekkaharju, Sortavalan mlk.

Kuutamolahden alakoulu: Johto: Semoi Jelkkunen. Opettajat: 1919—20 Matja Fadjukoff, Salmi, 1920—21 Anna Fadjukoff, Salmi.

Lupasalmen alakoulu: Johto: V. Mironoff ja M. Bogdanoff. Opettajat: 1919—20 Nikolai Sotikoff, Suistamo, 1920—21 Klaudia Mauranen, Repola.

Porajärven ylä- ja alakoulut: Johtokunta: Ivan Baranovski, pj., Maksim Petrov, Grigori Pottonen, Nikolai Valasmo,

Nikolai Panfilov-Panjunen. Opettajat: 1919—20 Olga Kettu-Miikkulainen, yläkoulu, Salmi, 1920—21, luultavasti samat?.

Pälväjärven alakoulu: Johto: A.F. Makkonen. Opettajat: 1919—20 Anna Jekkonen, Suistamo, 1920—21 Maria Lari-nen, Repola.

Soimivaaran alakoulu: Johto: luultavasti Iivanen Niikko-nen? Opettajat: 1919—20 Tatjana Kudjoi, Salmi?, 1920—21 Vilho Mauranen, Repola.

Soutjärven alakoulu: Johto: V. Manninen. Opettajat: 1919—20 Anna Sorin, syksy 1919, Salmi, 1920—21 Vilho Maaninen, Porajärvi.

Muut eri toimia hoitaneet

Kansakoulujen tarkastajana toimi niin Repolassa kuin Porajärvelläkin Vilho Petro, Salmin Mantsinsaaresta. Kirkkovaltuuskunnan muodostivat: Vasili Lukanen pj, Porajärven kk, Ivan Baranovski, kk, Vasili Jermonen, Himola. Pappina toimi Sverloulev ja toiseksi papiksi valittiin I. Favoritskij Ilo-mantsista, mutta ehtikö tulla? Kunnanvaltuuston puheenjohtajana aloitti Ivan A. Lukin-Lukanen, Himolasta ja jatkoi Volodja Maaninen Klyysinvaarasta. Tarton rauhansopimuksen jälkeen perustetun Porajärven toimikunnan, jota myös pai-

kallishallitukseksi kutsuttiin, puheenjohtajana toimi Mika Borissainen, Pälväjärveltä ja varapuheenjohtajana F. Okuloff. Kunnanlautakunnan esimies oli Iivana Nikonov-Niikkonen, Soimivaarasta. Nimismiehenä toimi Vilho Terho, apulaisnimismiehenä Santeri Jehkonen, Kaitajärven kylästä. Paikkakunnan poliisina oli Grogori Pottonen, hän myös järjesti rauhansopimuksen vaatiman miliisin. Metsänhoitajana toimi Nikolai Valasmo ja Porajärven edustajaksi Karjalan Keskushallitukseen valittiin Juho Fadjonen.

K.P.

Eläkkeitä runonlaulajille 1924

Kalevalaseuran taholta tulleen esityksen perusteella valtioneuvosto on myöntänyt elinikäisen eläkkeen neljälle iäkkäälle karjalaiselle runonlaulajalle: Iivana Onoila, Suistamo Lep-pisyryä, Matjoi Plattonen, Suistamo Loimola, Paraske Mit-runen, Suojärvi Varpakylä ja Tatjana Teronen, Korpiselkä Äg-läjärvä. — Miten suuri eläke lienee ollut, sitä uutisessa ei ker-ota. (Vapaa Karjala 1924)

Inkerinmaan luterilaisen kirkon ja papiston vaiheet 1600-luvulla

(Kyösti Väänänen: Herdaminne för Ingermanland I, Helsingfors 1987)

Inkerinmaan historia on verraten niukasti käsitelty aihe huolimatta siitä, että käytettävissä on ollut varsin runsas lähdeaineisto Ruotsin vallan ajalta. Dosentti Kyösti Väänänen on nyt ikäänkuin avannut pelin jatkamalla pappistutkimustaan Vanhasta Suomesta Inkeriin.

Teoksen aloittaa katsaus Inkerinmaan poliittisiin vaiheisiin ja väestöhistoriaan. Alue autioitui pahoin 1500-luvun ja 1600-luvun alun sodissa, ja ortodoksiväestöä muutti pois rauhan palattuakin. Tilalle siirtyi joukoittain talonpoikia Viipurin-Karjalasta ja Savosta asettuen lähinnä alueen itäosaan eli Pähkinälinnan läänin. Alueelle siirrettiin myös väkeä: saksalaisia ja Neriken-suomalaisia. Väänänen seurailee eri väestönsien suhteita nimistön perusteella, jossa eri kirkkokuntien jäsenet erottuvat helposti toisistaan. Ortodokseista on sitten vaikea erottaa inkerikot, vatjalaiset ja venäläiset — mikäli sellaisia alueella oli, eikä aiheeseen kuulu tehdä rajaa äyrämöisten ja savakoiden välillä.

Ruotsin kirkkopolitiikka pyrki yhtenäistämään Inkerin väestön kirkollisesti eli käännättämään ortodoksit luterilaisiksi, vaikka Stolbovan rauhassa 1617 oli vahvistettu uskonnonvapaus. Osana tätä politiikkaa perustettiin luterilaisia kirkkopitäjiä, joiden rajat seurailivat useimmiten hallintopitäjien eli pogostain rajoja, mutta saattoivat niistä poiketakin. Seurakuntaverkko tiheni vuosisadan mittaan, niin että lopulta toimi 24 maalais- ja puolenkymmentä kaupunkiseurakuntaa.

Tutkimus keskittyy loppua kohti papin- ja opettajanviran haltijoihin. Suurin osa heistä oli suomalaisia tai — seuraavissa polvissa — inkeriläisiä. Joukkoon mahtui melkoinen

määrä ruotsalaisia etenkin keski-Ruotsista. Se herättää kysymyksen, oliko heillä jo kotiseudullaan kosketus metsäsuomalaisiin ja heidän kieleensä, jonka hallinta oli välttämätön Inkerin maalaispapeille. Kaupunkeihin, etenkin Naarvaan tuli pääasiassa saksalaisia tai baltialaisia.

Pappien virkaurat osoittivat melkoista vaihtoa Inkerin ja naapurialueiden kesken. Rajamaahan hakeutui tunnetusti sitä aineista, jolle ei löytynyt työtä rintamailta, mutta varsin usein ura saattoi nousta kunnioitettavasti Inkerin jälleen muualla. Viimein suuri Pohjan sotan sai suuren osan papistoa pakosalle Suomeen ja Ruotsiin asti, missä hakeuduttiin paikallisiin tehtäviin. Tuntuva osa jatkoi joko sodan aikana tai sen jälkeen palvelustaan Inkerinmaan seurakunnissa, usein vaihalloisen sotavankeuden jälkeen.

Teos on vakuuttava näyte tekijänsä sitkeydestä ja tarkkuudesta. Julkaisuasuu ruotsinkielisenä Suomen ruotsalaisen kirjallisuusseuran sarjassa perustuu rouva Anna Eklundin testamenttiin, joka on tarkoitettu juuri Inkerinmaan papiston vaiheiden valaisemiseen, testaattori kun on erään sellaisen pappissuvun tytär. Jatkoa lienee siis odotettavissa, mistä kielii myös nyt ilmestyneen niteen järjestysluku I.

Kirjoittaja viittaa teoksessaan yhteensä 24 muuhun Inkerinmaata koskevaan tutkimukseen, ja siihen sarjaan kuuluvat jokseenkin kaikki sen aiheiset teokset, osittain vain artikkelin mittaiset. Kolmas tusina alkaa vahvana sekä sivumäärältään että sisällöltään ja rohkaisee toivottavasti muitakin selvittämään tämän kiistellyn rajamaan vaiheita tänä glasnostin aikana.

VEIJO SALOHEIMO